

Олег Драч: особистість бачить парадоксальне

Олег Драч у виставі «Ефект Мінетті». Режисер Олег Драч. Центр Леся Курбаса, 2018.

Бесіду веде Юлій Швець

– Ваш перший театральний спогад?

– Моє перше враження від театру – театр юного глядача у Львові. Вистава про Робін Гуда. Мені було років сім чи вісім. Я вперше побачив театр, людей на сцені, і мене дуже вразив актор у латах – лицар, він діставав великого меч. Мені здавалося все справжнім. Тенер зрозуміло, що то було щось наївне, «для дітей», але той момент перетворення дійсності, умовне, яке виглядає реальним, зафіксувався в пам'яті. Однак не це зародило в мене бажання бути актором, бо я дуже-дуже рано знав, що це діло всього мого життя... Пам'ятаю себе хлопчиком роки трьох, ми сидимо з сусідом у дворі в Стрию, і там ще бабуся з дідусем (я багато часу з ними проводив). Ми сидимо на таких собі колодах і робимо соломки та пускаємо бульки – в горнятках вода з милом для прання... Я дивився у двір. А там на табуреті сидить якийсь чоловік, обтягнутий простиралом, а інший чоловік стриже його ручною німецькою машинкою. Поруч якийсь дядько на акордеоні награв танцювальну мелодію, можливо, польку чи вальс... Жінки вішають білизну, коти ходять кругом з хвостами догори... Я це закарбував як кіно – цей довгий «внутрішньо монтажний» кадр. І ось я, малий, на це все дивлюсь і думаю собі (я пам'ятаю ці думки), що я, напевно, з якоїсь іншої планети. Я розумію що не відчуваю належності до цього світу. Мені сюди занесло якимось дивним чином... У життя – як у «відрядження».

– Ви багато працюєте в театрі й для театру. Чим він є для вас?

– Театр – це початок, він і залишається основною платформою.

Олег Драч (н. 1.10.1959) – український актор, режисер, педагог, письменник, заслужений артист України. 1981 р. закінчив КДІТМ ім. І. К. Карпенко-Карого (курс А. Гашинського). Один із фундаторів Львівського театру ім. Леся Курбаса (1987). Художній керівник акторського курсу на кафедрі сценічного мистецтва в Київській академії мистецтв (КАМ). Завідувач відділу культурології НЦТМ ім. Леся Курбаса. Керівник театральної лабораторії «Студія А.К.Т.». Розробив оригінальну освітню методику, спрямовану на пробудження творчого потенціалу актора, режисера, драматурга – Метод Креативної Структурованої Імпровізації (МКСІ). За власним методом створив низку вистав на сцені НЦТМ ім. Леся Курбаса в Києві: «Жінки», 2005; «Дочасність», 2007; «Аперцепція дочасності», 2010–2011; «С7М», 2013; «Дванадцять персонажів у пошуках автора», «НА-ВІЙ-НА», «Сім», 2014; «Вість», 2015; «Тіні забутих», 2016; «Ефект Мінетті», 2018. Активно знімається в кіно (понад 30 ролей) у кінопроектах Польщі, Росії, Єгипту, Курдистану та США. Автор документального фільму «Коляда для Параски» (2005). 2012 р. вийшла збірка оповідань «Севериніві сні», 2013-го – філософські діалоги «С7М» (сім) із серії «Бесіди з Майстром», 2018-го – роман «Пасажир».

мою. Коли ти молодий, то багато в тобі романтичного завзяття, потреби щось змінити в цьому світі. І театр Леся Курбаса у Львові був фактом такого бажання. І театр Заньковецької, де я мав великі ролі. І зустріч із Володимиром Кучинським. Наші мрії перетнулися в бажанні створити щось нове. Дуже часто згадую з великою вдячністю і Володимира Степановича, і всіх моїх колег, друзів, акторів, які в той час були і які залишилися в театрі дотепер. Але життя не стоїть на місці, ми весь час робимо якісь кроки... Так я опинився в Києві, але Леся Курбас залишився моїм найсильнішим егрегором у духовному сенсі. У Національному центрі Леся Курбаса я працюю над продовженням пошуків Леся Курбаса. Над темою «перетворення». «Метод креативної імпровізації» – це перетворення актора з виконавця у творця, бачення себе в мистецькій призмі творчого вчинку, а не у виконавському пристосуванні і намаганні «вигідно себе продати». Леся Курбас спонукає мене до більш глибоких думок над змістом перебування на планеті. Пошуки, які велися в театральній майстерні «Студія А.К.Т.» Національного центру Леся Курбаса, стали для мене основним фарватером, змістом мого «відрядження». Не можу сказати, що все, з чого я починав, знайшло своє підтвердження. Навпаки – довелося повністю переоцінити, повністю переформувати, змінити своє ставлення до того ж Стагіславського чи до Гротовського, зрозуміти, що місія Леся Курбаса внесла не тільки в театр, а взагалі в культуру і філософію мистецтва: жертвовність, доведена

чим генієм фактично до абсолюту, свідоме принесення життя на Голгофу української культури.

– Ви побували в багатьох центрах сценічного мистецтва...

– Усе це нині так далеко й так наївно виглядає. Завжди здається, що хтось більше знає й може тобі щось таке сказати, що раптом роль піде. Та все в цьому світі залежить від того, скільки ти зумієш усвідомити, через що ти можеш пройти, через які втрати чи здобутки. При цьому людина завжди має пам'ятати про вдячність.

– У вашому методі актор в одній особі втілює також драматурга і режисера?

– Актори в театрі й кіно є раби, найманці, обслуга. Мене це завжди дратувало, але така правда. Відповідь на питання, що можна змінити: перестати бути рабом. Якщо людина має певні переконання, то в неї не дуже гнучкий хребет, є опертя, спротив. Якщо ні, то нею можна маніпулювати. Звичайно, режисеру простіше працювати з пластиліном. Але через це хибне ставлення до акторського цеху й режисура починає деградувати. Коли нема співвідповідальності за справу. Відомий режисер Анатолій Васильєв, учитель Кучинського і мій (бо я теж вважаю себе долученим до його особистості), казав, що всі його кличуть: приходьте, подивитесь щось «новенькое». А він каже: «А я хочу побачити стареньке». Він хоче бачити, як і Щепкін: «Або священнодій, або геть із театру». Не акторів чи актрис, а особистості. Бо саме особистість перетворює персонажа, запропонованого акторові драматургом, у нову істоту – коли це не є просто відтворенням, а перетворенням. Парадоксальне бачення. Особистість бачить парадоксальне. Неособистість бачить, як усі.

– Ця особистість має промовляти словами драматурга? Чи його думками?

– Авторський текст є запрошенням до створення сценічного твору. Це може бути абсолютно самотній, цілковито самостійний твір, якщо збережено текст автора до коми. Але разом з тим, театр – це перетворення. Перетворення змістів у інші форми. На початку своїх педагогічних пошуків я був переконаний, що текст автора має бути недоторканим. Лесь Степанович Танюк, мій учитель і партнер у педагогіці, сказав мені: «Якщо взяти віршований текст Лесі Українки, то в ньому не можна піймати ідею і зафіксувати її, можна тільки почути її варіативність і створити такі умови, щоби ця ідея, як мозаїка, мерехтіла різними неочікуваними гранями своєї багатогранності. І вистава живе. Як тільки спробуєш піймати – вона вмирає».

– «Розумний Арлекін» Курбаса і «метод структурованої імпровізації»?

– Імпровізація існує, коли вона структурована. Коли вона перебуває у вібрації композиційних законів. Творча людина як композитор. Ми не можемо щось творити, не розуміючи тих змістів, які відчуваємо.

– Як мають співіснувати на сцені одночасно два композитори?

– Нормально. Добре. Прекрасно. Якщо розуміють, навіщо вони сходяться разом.

– Структура обговорюється попередньо?

– Не обов'язково. В театральному мистецтві попередньо

нічого не можна обговорити. Тільки домовитися: анумо, ходімо разом усі в чагарі! І кожна експедиція, кожна спроба повернення приносить з собою якісь горіхи, плоди, якісь елементи, якісь форми, наповнені тим чи іншим змістом. Ми їх складаємо. Ми їх структуруємо. Й тоді вже кожна наступна експедиція йде з цим багажем, і тема починає звучати. А тема в фундаменті має структуру. Зібрану в композицію. Де є дуже чіткі речі. Вона може бути лінійною або полілінійною, зрештою, як усе в житті, чи нелінійною, де процеси можуть йти навіть у зворотному напрямку, коли ми в старості зустрічаємо тих, кого бачили у своїй юності.

– У кіно ви втілюєте переважно негативних персонажів?

– Коли починаєш думати про кіно, мріяти про нього, бажати його, то Господь дає якісь можливості, але каже: ти ж бачиш, де ти живеш, що тобі підходить найближче. Якось Роман Гургенович Балаян сказав мені: ну як тебе знімати в українському кіно, ти ж німець. Мій типаж – це стереотип. Українця саме з вусами можна побачити в ілюстраціях «Енеїди». Хоча українці дуже різні, і якщо говорити про європейськість, то й Курбас не був схожий на типового українця. Мій типаж є серединним типажем українця, людини радянської. Я граю бандитів, бізнесменів, «папиків», кадебістів – постійно мені це пропонують. Хіба що в «Любов'ю» Іван Тимченко запросив мене зіграти роль «Скіфа», героя, але на екрані чомусь все вишло кудя й підрізано. Такі ролі, як «герой», вимагають, звичайно, великого професіоналізму. Антигероя часто грають одним типажем, та й ситуація завжди підігрує його роль в історії сюжету.

– Як це корелює з тим, що люди, які в житті не бачили кінокамери, дивовижно точно зіграли в згаданому фільмі, а з акторами, яких учиш-учиш, результату часто не вгадаєш?

– Бійці, які зіграли самих себе, не зіпсовані псевдометодами, їм не треба прикидатися, нема що втрачати та нема за чим ховатися. Вони щирі як особистості.

– Як вам працювалося з такими режисерами, як Юрій Іллєнко, Агнешка Голланд?

– Це різні режисери, різні світи. Юрій Герасимович – це взагалі унікальна постать. Особистість. І дякую Богові, що з ним зустрівся. З Михайлом Іллєнком. З Іваном Миколайчуком. А часом довгий період – жодних зустрічей. А потім несподівано – наче дарунок від Бога: Кшиштоф Зануссі, Владзімеж Станевські, Анджей Вайда, Агнешка Голланд. І це зустрічі на все життя. Ця якість людини, як зірка, все життя тобі світить. Особистості не зникають. Якось спитав Юрія Іллєнка, чи все так я роблю в ролі? А він відповів: «Ти ж сам знаєш...» Це стовпи духовні, той самий Стус, Симоненко, Ліна Костенко. Вони присутні в моєму житті.

– Лесь Курбас, який на початку «служіння» сповідував західний експресіонізм, і слов'янська емоційність. Чи можна їх поєднати?

– Це неділимо. Не можуть існувати одночасно дві незалежні одна від одної теорії, дві незалежні максими. Не можуть існувати незалежно два кольори. Жовтий і блакитний – вони завжди у діалозі. У взаємодії. Ми кажемо: жовто-блакитний чи, наприклад, червоно-чорний – і звучить загальна

сума. Тому що божественна природа є цілісною в мозаїчній різноманітності.

– *Колір прапора тоталітарних держав переважно монохромний. В молодій українській демократії певне розмаїття?*

– Кому як, але для мене в плані духовного аспекту – українці належать до культури унікальної, тому що наше многобожжя, дохристиянські релігії наших предків, з яких ми виростили, – усе це нікуди не дівається. Воно й сьогодні існує. В Україні, наприклад, дуже багато «відьмацтва». Серед жінок-українок є немало духовно сильних берегинь роду, культури, духу цієї землі. Ця земля полита кров'ю, і ця земля буде поливатися кров'ю різних поколінь. Так було завжди, так є. І ця духовна вертикаль відкриває інше розуміння монотеїстичної духовної структури: багатолика і єдина. На всіх теренах культури наше християнство в чомусь відрізняється. Під час війни з поляками нас називали схизматими, вирізали масу народу, згадаймо хоча б Волинь і таке інше... Ці відголоски, політичні аспекти – свідками їх ми стаємо й сьогодні. Україна архаїчна, і в цьому її сила й унікальність. Ми знаємо, як було розстріляно наше «Відродження» ХХ століття тоталітарною матрицею, яка намагалась скрізь насадити свою сатанинську формулу, яка не терпить краси, гармонії, багатогранності. А Україна – це формула краси. Пісні, кольори, ландшафти, мова, образи, поезія, філософія... Коли це усвідомлюєш, то з'являється велика радість, що живеш тут, що ти є частиною саме цього всесвіту.

– *У Європі весь час за щось воюють, але відчуття нації існує. У нас же за статистикою лише один показник найвищий у Європі – толерантність.*

– Українська нація молода. Хоча дуже «затягнулася» в історичному часовому вимірі. Як англійський газон виглядає? Його стрижуть, вищипують усі небажані рослини, і лише потім виростає справжній газон – через п'ятнадцять років, не менше. За рік газону не зробиш. Культивування коштувала дорого, тому лише еліта мала біля палацу справжній газон. Культивування України перебуває в процесі. Війна на сході, рускоязичіє, комплекси неповноцінності-меншовартості, псевдопатріотичні гасла, псевдопатріотичні переконання, зрадливості, «краще там», хоча всі знають, що краще там, де нас нема... Це все – етапи дорослішання.

– *Театр політичний – не Брехта, а той, що в «ящику», – сьогодні вагомий конкурент художньому? Хто переможе?*

– Переможе мудрість. А мудрість – це гідність. Зрештою, кожен починає розуміти: навіщо він живе? Коли людина торкається серцем до роботи дурнів, вона відчуває біль, бо вона чує відповідальність за планету, за оці дерева, які так бездарно підрізають, – бо так чинять люди, які не люблять своєї роботи. Коли людині це болить – вона жива. Коли людині все одно й вона гадає, де дешевше купити червону рибу і де відбути вечором якийсь фуршет, – тоді дорога такій людині в'ється в інший бік.

– *Кількість людей, які сповідують естетичні цінності, не збільшується з часом?*

– Гадаю, що це трошки песимістично. На мене теж меланхолія нападає, але світ дуже динамічний, тож вихід є. Світ

Олег Драч під час зйомок фільму «Іловайськ 2014. Батальйон "Донбас"». Режисер Іван Тимченко. Україна, 2019.

лих чутливих душ багато. Ми робимо засадничу помилку: більш схильні бачити негативне, ніж позитивне... Я теж цим грішу – звичкою бути незадоволеним результатом.

– *Зовні виглядає як перфекціонізм?*

– Краще – ворог хорошого. Радіти життю, тому, що є, і цьому бути вдячним. Часто помічаю навіть по собі: є претензія, що мене не визнають. От дайте мені велику роль – я зіграю. Ось я пишу щось таке – видайте мою книжку. Ну видали, але щось народ не читає її. Значить, вона йому не потрібна. «Его» пручається й каже: ні, я десь поїду – мене там визнають, і я повернусь на білому коні. Та поїдь – ти вже ж їздив. Це у всіх народів так. Це скрізь такі навчальні «дисципліни» проходять на шляху до розуміння своєї божественної сутності. «Грішники» частіше пізнають справжню ціну мудрості, ніж праведники, бо падіння скоріше відкриває очі на велич тих, що стоять. Ось коли новонароджується особистість, ось коли починаєш розуміти драму простої людини, драматургію, розуміти художника, артиста, який залишає по собі слід.

– *Коли втрачаєш відчуття цієї сутності, в чому черпаєш сили?*

– Несподівано й по-різному може бути. В мене немає чогось універсального, якоїсь таблетки. Повертання дуже болісне. Я дякую Богові, що маю можливість спілкуватися з молоддю, проводити заняття чи майстер-класи, чи навчання сценічній мові чи сценічному руху. Це мене рятує, це величезне щастя.

– *У якому стані нині ваші літературні справи?*

– У мене є роман «Пасажир». Напевно, для того, щоб така книжка пішла в широкий загал, треба докласти всіх зусиль. Видавництво цього не робить, і я цього не роблю – через вроджену скромність. Є в мене ще один текст, «Бесіди з Христом» називається. Ілюстрації до цього тексту «подарував» Альбрехт Дюрер... Це неймовірно спілкування з вічністю...

– *Маєте бажання ще більше розшифрити оболонку, в якій існуєте?*

– Так, усе роблю сам: ремонт удома – фактично сам збудував другий поверх. Якщо Христос був теслею, то чому б і мені не спробувати. Це метафора. Ми ж не знаємо достеменно, але теслярство – це формування, а Христос – найбільший художник у світі.

Лютий, 2020.